

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך טז, תשכ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

במישרים): ידין עמיא בתירוצא; בבא מצינא יד ע"ב: לאו תרוצי קא מתרצת. מכאן בספרות הרבנית תירוץ — יישור דבר, מתן תשובה לקושיה. ובדורות האחרונים נוספה הוראת אמתלה, הסבר למראית עין.

תנין — שני. דניאל ז. ה: חייה אחרי תנינה; ירושלמי תענית פ"ד סח ע"א: אי חנינה קדמי אנא תניין. מכאן בעברית החדשה (במילון למונחי המוסיקה) הפועל תנין בהוראת מילוי תפקיד שני, זימור בקול שני וכו'.

עוזי אורנן

דמותו הרצויה של מילון אנגלי-עברי

(סיום)

ד. הערך הסגנוני של המלים וסדר פירושיהן הבלשנות המודרנית מכירה היום מה רבה חשיבותם של הסגנונות השונים המצויים בתחום אותה שפה. הרי אף אותו אדם עצמו משתמש בדרכי דיבור אחרות במסיבות שונות. יש מלים שמשתמשים בהן רק בלשון רשמית, ובייחוד בכתב, ומלים אחרות מצויות רק בלשון דיבור או במכתבים פרטיים כתובים ע"פ לשון הדיבור (למשל מותק, חביבי). ויש גם זוגות מלים נרדפות, שההבדל שביניהן אינו הבדל של משמעות, אלא רק של רמת הסגנון. מה מקומן של הערות על ערכה הסגנוני של מלה במילון האנגלי-עברי?

דובר אנגלית אינו זקוק, כמוכן, להערות בדבר

הערך הסגנוני של המלים האנגליות, שהרי המלים האנגליות שיחפש במילון מוכרות לו. לעומת זאת חשוב לו לדעת, מהו הערך הסגנוני של המלה העברית, שהכיר ולמד מתוך המילון. חשיבות כפולה יש לכך, כאשר כנגד מלה אנגלית אחת יש בעברית שתי מלים או יותר באותה משמעות, והקורא האנגלי עלול לבחור דווקא במלה המשמשת בסגנון שאינו מתאים למסיבות. סימנים זעירים כגון *h(igh style)*, *l(ow style)*, *w(ritten word)*, *s(poken word)* וכו' צא בהן, שמן הראוי להביאם בעת הצורך ליד כל מלה עברית, עשויים להועיל לדובר האנגלית לברור לו את המלה המתאימה לצרכיו בכל עת.

לעומתו דובר עברית, אינו זקוק להערות בדבר ערכה הסגנוני של המלה העברית. הוא יודע את המלים העבריות ואת ערכן, והוא מבקש להכיר רק את פירושה של המלה האנגלית. אולם הערות קצרות בדבר ערכן הסגנוני של מלים אנגליות יהיו רצויות לו מאוד: לעתים המיוחד בדברי ספרות הוא השימוש המכוון במלים, שנודע להן משקל סגנוני מסוים, ואם אין הקורא חש בכך, והמילון אינו מדריך בתחומי הסגנון, אלא נותן לו אך תרגום בלבד — נמצא הקורא מפסיד משהו מכוונת המחבר. אף כאן אפוא רצוי, שלכל סוג קוראים ייוחד מילון משלו, ע"פ צרכיו שלו.

וכאן אנו מגיעים לשאלה האחרת: איך יינתנו הפירושים העבריים במילון, ובאיזה סדר יודפסו? כפי שכבר הוזכר, בדרך כלל אין כל המשמעויות של מלה אנגלית אחת יכולות להימסר, אם תוצב מלה אחת כנגדה, אלא לעתים

קרובות צריך להביא מלים עבריות אחדות כנגד כל מלה אנגלית¹.

כאמור, דובר אנגלית לא יוכל לברור בעצמו את המלה המתאימה ביותר מתוך כל המלים הנתונות לו, והדרכה במילון חיונית היא לו.

שני פתרונים מוצעים לו, לדובר האנגלית, לבעיה זו. המילון האנגלי-עברי של שארפשטיין, שארפשטיין וספן הביא את הפתרון האחד: הערך האנגלי מפורש קודם כול במלה אנגלית אחרת, ורק מול הפירוש שבאנגלית ניתן התרגום העברי. כך למשל, מול boy אין סתם רשימה של מלים עבריות כגון, ילד, נער, בחור, משרת, אלא נאמר בו: boy כמובן 'male child' תרגומו ילד; כמובן 'older boy'

---

1 במילון עברי-אנגלי יהיה המצב הפוך, כמובן: בדרך כלל מלה עברית תזדקק ליותר ממלה אנגלית אחת, וכן בכל מילון דו-לשוני: כנגד מלה אחת בשפת המקור תצטרך להציב במקרים רבים יותר ממלה אחת בשפת התרגום. כך הוא, משום שתמונת העולם משתקפת באופנים שונים בחברות שונות, והיחסים ההדדיים שבין העצמים לפעולות מנוסחים ומתמיינים באופן שונה. האנגלי, למשל, יאמר על מאכל חריף שהוא hot, מה שאנו נוטים להבין בדרך כלל כמאכל חם. ואם ייקחך איש אנגלי במכוניתו, ישאלך מן הסתם בחביבות, באיזה רחוב רוצה אתה שיפיל אותך. אל תיבהל! הוא מתכוון לעצור בנחת, ואולי אף יפתח לפניך את הדלת כדי שתרד. וההבדל בתפיסה שבין I ave ובין יש לי הריהו ידוע למדי. הבדלים אלה וכיוצא בהם משתקפים יפה במילון דו-לשוני.

תרגומו נער; במובן 'youth' — בחור; ובמובן 'male servant' —
משרת. בכך הלכו המחברים בעקבות מילונים דו-לשוניים
משובחים בשפות אחרות, אולם ראוי להעיר שבספרות
המילונית שלנו כבר מצוי פתרון זה בספר אחר, שקדם להם,
והוא המילון הספרדי-עברי של ד"ר בלכר, שיצא בארגנטינה
ב-1951. שלא כשארפשטיין, שארפשטיין וספן, הודיע בו
מחברו בהקדמה, כי הוא נועד לדוברי ספרדית בלבד,
ולא טען, שהוא "יכול לשמש גם דוברי עברית". מן הסידור
שבמילון שארפשטיין-שארפשטיין-ספן נהנים דוברי
אנגלית, אבל דוברי עברית אינם נזקקים לו, ואם הם
משתמשים בספר כזה, הרי יש בכך בשבילם הכבדה ללא
צורך. כל מלה אנגלית במילון זה תופסת מקום רב מן הראוי,
ונמצא, שבכרך גדול שקשה לטלטלו אין אוצר-מלים גדול
יותר מבמילון כיס בינוני.

הפתרון השני ניתן במילון השימושי החדש של חיים
שכטר. אמנם נרשמו המלים העבריות כולן יחד מול
המלה האנגלית, אולם כל אחת מהן סומנה במספר. מיד
לאחר רשימת המלים העבריות מביא המחבר דוגמות של
פסוקים באנגלית, שבכל אחד מהם באה המלה האנגלית
במשמעות אחרת, וכל אחד מהם מסומן באותו מספר שמסומנת
בו למעלה המלה העברית המתאימה למשמעות שבפסוק זה.
גם סידור זה יש בו פתרון לבעיה רק אצל הקורא
דובר האנגלית, ואילו לקורא העברי אין כאן שוב אלא
הכבדה והארכה ללא צורך. שהרי כשהוא קורא ספר אנגלי
ונתקל במלה בלתי-ידועה לו — בדרך כלל יוכל לברור לו

את הפירוש המתאים לעניין ע"פ רשימת המלים העבריות כשהיא לעצמה, ואם אין הוא יכול לברור לו זאת — לא יוכלו להושיע אותו לא הפירוש על-ידי מלה אנגלית נרדפת, ולא ההסברה ע"פ פסוק אנגלי לדוגמה.

נמצא שהן מילונם של שארפשטיין-שארפשטיין-ספן והן מילוננו של שכטר ראויים מבחינה זו לשימוש של דוברי אנגלית, ואילו דובר עברית שישתמש בהם ייתקל בשפע של פרטים שאין לו חפץ בהם.

ה. סיכום

סקרנו את הפרטים השונים, שנבדל בהם המילון האנגלי-עברי לדוברי אנגלית מן המילון האנגלי-עברי לדוברי עברית, וראוי שנסכמם בקצרה. מילון אנגלי-עברי שנועד לדוברי עברית צריך שייערך לפי הדרכים הבאות:

(1) הוא צריך להכיל אוצר נרחב של מלים אנגליות.

(2) באוצר המלים העבריות אפשר לכלול גם מלים נדירות.

(3) מול כל מלה אנגלית, שיש לה יותר ממשמעות אחת, אפשר להביא רשימה של מלים עבריות ללא כל הסברים נוספים.

(4) כל מלה אנגלית צריכה להימסר גם בכתב פוניטי, ורצוי באותיות לאטיניות.

(5) ההברה המוטעמת במלה האנגלית צריכה להיות מסומנת.

אכן יש להודות כי דבר זה אפשרי הוא, לפחות לעניין רוב הפרטים, אולם כמדומה החיסכון שיושג לא יהיה לטובת הקורא, אלא לטובת המו"ל בלבד. הקורא — כל קורא — יעמוד לפני שפע של פרטים מיותרים, שיכבידו על התמצאותו המהירה במילון, ויסרבלו את השימוש בו. פירושו של הדבר הוא, שהתקדמותו של הקורא ברכישת השפה תעוכב ותואט. מובן, שאם יימצאו בשוק מילונים שיותאמו כל אחד במיוחד לסוג קוראים זה או זה, ייפסק בהדרגה גם מספר המשתמשים במילון המסורבל או הבלתי-מכוון, ומספר הבוחרים במילון המיוחד המותאם לצורכיהם ילך ויגדל. לפיכך מילון הבנוי במיוחד לדוברי עברית ומילון אחר הבנוי במיוחד לדוברי אנגלית עשויים לזכות לתפוצה, שתצדיק את ההפרדה הרצויה גם מבחינתו של המו"ל.

אכן עד אשר יימצאו מילונים מיוחדים לדוברי עברית ואחרים לדוברי אנגלית, אין לנו, הקוראים, אלא להשתמש תמיד לא במילון אחד בלבד. באחד תמצא שפע פירושים, באחר — הוראות פוניטיות, זה נותן תרגום מדויק, וזה — פרטים דקדוקיים שאתה נזקק להם.

ואולם אם הגיע דובר עברית לידי יכולת להשתמש במילון אנגלי-אנגלי, ואם הגיע דובר אנגלית לידי יכולת להשתמש במילון עברי-עברי — אין טוב מאשר לעבור לשימוש במילון כזה, שכן מילון חד-לשוני טוב — לעולם אתה יכול לבטוח בו יותר מאשר במילון דו-לשוני, יהיה משובח ככל שיהיה.

נספח

תכונותיהם העיקריות של שבעה מילונים נפוצים נמסרות בקיצור בטבלה. מובן מאליו, שבדיקתו המפורטת של כל אחד מהם תעלה עוד עניינים, שאינם משתקפים כאן. על בטור של כל מילון מורה על תכונה מכוונת לדוברי עברית; א מורה על תכונה מכוונת לדוברי אנגלית. בשורות האחרונות ניתן סיכום מספרי.

							המלון	תכונותיו
שכטר	ולדשטין	שרפש-ספן	בי-ויגושטין	אלקלעי	דנבי-סגל	קופמן		
				ע		ע		אוצר מלים אנגלי - רחב*
א	א	א	א		א			- מצומצם
	ע	ע	ע	ע	ע	ע		מלים עבריות "קשות" - יש
א								- אין
	ע		ע	ע	ע	ע		הסברים באנגלית - אין
א		א						- יש
ע	ע				ע			כתיב פוניטי לאנגלית - יש
		א	א	א		א		- אין
ע	ע				ע			הטעמה אנגלית - מסומנת
		א	א	א		א		- לא מסומנת
ע	ע	ע	ע	ע	ע	ע		מלעיל בעברית - לא מסומן
								- מסומן
								ניקוד מלים עבריות - חלקי
א	א	א	א	א	א	א		- מלא

(* אוצר מלים אנגלי "רחב" - פירושו כאן 30.000 מלים ומעלה; "מצומצם"

- פחות משיעור זה.

